

PATVIRTINTA
Programos „Leader“ ir žemdirbių mokymo metodikos
centro direktoriaus
2016 m. rugsėjo 28 d. įsakymu Nr. 36MP-9

SZ KATEGORIJOS SAVAEIGIŲ ŽEMĖS ŪKIO MAŠINŲ VAIRUOTOJO (TRAKTORININKO) MOKYMO PROGRAMA

SELF-PROPELLED AGRICULTURAL MACHINERY (CATEGORY SZ)

Programos kodas 262104108

Mokymosi trukmė – 200 val. (5 savaitės)

Minimalus išsilavinimas – pagrindinis

Suteikiama kompetencija – vairuoti SZ kategorijos savaeiges žemės ūkio mašinas

1. MOKYMO PROGRAMOS APIBŪDINIMAS

Programos tikslas – parengti darbuotoją, gebantį savarankiškai ir kvalifikuotai dirbti su savaeigėmis žemės ūkio paskirties mašinomis, laikytis darbų technologinių reikalavimų.

Programos metodika – integruotas mokymasis, kai asmenys mokosi teorinių dalykų, susietų su praktiniu mokymu. Praktinis mokymas organizuojamas mokymo institucijos ir socialinių partnerių bazėse.

Mokymo programa parengta ir mokymas organizuojamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2009 m. liepos 10 d. įsakymu Nr. 3D-498 „Dėl traktorių ir savaeigių mašinų vairuotojų (traktorininkų) rengimo ir teisės vairuoti šias transporto priemones įgijimo taisyklių bei traktorių ir savaeigių mašinų vairuotojų (traktorininkų) pažymėjimų išdavimo ir keitimo taisyklių patvirtinimo“ ir 2010 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. 3D-256 „Dėl žemės ūkio ministro 2009 m. liepos 10 d. įsakymo Nr. 3D-498 „Dėl traktorių ir savaeigių mašinų vairuotojų (traktorininkų) rengimo ir teisės vairuoti šias transporto priemones įgijimo taisyklių bei traktorių ir savaeigių mašinų vairuotojų (traktorininkų) pažymėjimų išdavimo ir keitimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2010 m. balandžio 20 d. įsakymu Nr. 3D-357 „Dėl pavojingų krovinių vežimo žemės ir miškų ūkio traktoriais, savaeigėmis mašinomis ir jų priekabomis, kai jų greitis vežant pavojingus krovinius neviršija 40 kilometrų per valandą, taisyklių patvirtinimo“, Formaliojo profesinio mokymo tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. kovo 15 d. įsakymu Nr. V-482 (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gegužės 8 d. įsakymo Nr. V-479 redakcija).

Mokyti vairuoti SZ kategorijos savaeiges mašinas suteikiama teisė asmenims, ne jaunesniems kaip 17 metų ir turintiems galiojančią Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos nustatytos formos sveikatos patikros pažymą.

Mokyti pagal šią programą gali profesinio mokymo teikėjai, kuriems Formaliojo profesinio mokymo licencijavimo taisyklių, patvirtintų Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 29 d. nutarimu Nr. 822 „Dėl Formaliojo profesinio mokymo licencijavimo taisyklių patvirtinimo“, nustatyta tvarka išduotos licencijos vykdyti traktorininkų mokymo programas.

Programą sudaro dvi dalys: I dalis – TR1 kategorijos traktorių vairuotojo mokymo programa (160 val.) ir II dalis – Savaeigės žemės ūkio mašinos vairuotojo mokymo programa (40 val.).

Mokymosi trukmė – 5 savaitės (200 valandų). Asmenims, turintiems traktorininko TR1 ar TR2 kategorijos traktoriaus vairuotojo (traktorininkų) pažymėjimą, mokymosi trukmė yra 1 savaitė (40 val.) pagal mokymo programos II dalį. Atsižvelgus į techninę pažangą ir mokiniams pageidaujant, leidžiama keisti mokymo programos turinį iki 15 proc.

Asmenims, baigusiems mokytis pagal 200 val. SZ kategorijos traktorių vairuotojų (traktorininkų) mokymo programą (TR1 kategorijos traktorių vairuotojų mokymo programą ir SZ modulį) ir mokymosi pasiekimų vertinimo metu gavusiems teigiamus įvertinimus, išduodamas Traktoriaus ir savaeigės mašinos

vairuotojo (traktorininko) pažymėjimas su galiojimo atžymomis „TR1“ ir „SZ“. Turintiems traktorininko pažymėjimą ir baigusiems programos II dalį suteikiama savaeigės žemės ūkio mašinos vairuotojo (traktorininko) „SZ“ kategorijos kompetencija. Pažymėjimas pakeičiamas nauju ir nurodomos buvusios kategorijos (TR1 arba / ir TR2) ir SZ.

Asmenys, turintys SZ kategorijos traktorininko kompetenciją, galės dirbti asmeniniame ūkyje ir kitose privačiose bei valstybinėse įmonėse.

Reikalavimai profesijos mokytojams

Profesinį mokymą atliekančios įstaigos pedagogų kvalifikacija turi atitikti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos patvirtintus bendruosius kvalifikacinius reikalavimus. Jie privalo turėti:

- aukštąjį ar techninį išsilavinimą;
- ne mažesnę kaip 3 metų darbo patirtį;
- pedagoginių, psichologinių ir metodinių žinių.

Profesijos mokytojai turi būti įgiję Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme ir Reikalavimų mokytojų kvalifikacijai apraše (patvirtintas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2014 m. rugpjūčio 29 d. įsakymu Nr. V-774) nustatytą išsilavinimą ir kvalifikaciją.

Profesijos mokytojai privalo turėti pedagogo kvalifikaciją arba turi būti išklauseę pedagoginių-psichologinių žinių kursą Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka.

Mokymo ištekliai

Teorinis mokymas

Mokymo klasės ir kabinetai bei vaizdinės priemonės mokyti šių dalykų:

- SZ kategorijos savaeigių mašinų sandara, jų techninė priežiūra;
- darbo ypatumai SZ kategorijos savaeigėmis mašinomis;
- kelių eismo taisyklės ir saugus eismas;
- darbuotojų sauga ir sveikata;
- aplinkosauga.

Vaizdinės mokymo priemonės:

- mašinų maketai, mazgų ir agregatų pjūviai, modeliai, skaidrės;
- sankryžų, kelio ženklų, eismo reguliavimo ir kitos priemonės;
- darbuotojų saugos ir sveikatos darbe, gamtosaugos ir elektrosaugos plakatai, skaidrės;
- natūralios mokymo priemonės.

Techninės mokymo priemonės:

- kompiuteris, demonstravimo medžiaga;
- daugialypės terpės projektorius.

Literatūra:

- specialioji literatūra, vadovėliai, mašinų eksploatavimo instrukcijos;
- schemas, užduočių aprašymai, testai.

Praktinis mokymas:

- savaeigės žemės ūkio mašinos;
- mokomasis laukas;
- mokomosios dirbtuvės arba techninės priežiūros punktas;
- įrenginiai ir priemonės mašinų techninei priežiūrai atlikti;
- asmeninio ir bendrojo naudojimo saugos ir sveikatos darbe priemonės, plakatai;
- techninės priežiūros instrukcijos ir kitos reikalingos mokymo priemonės.

SZ KATEGORIJOS SAVAEIGIŲ ŽEMĖS ŪKIO MAŠINŲ VAIRUOTOJO (TRAKTORININKO) MOKYMO PROGRAMA

TR1 KATEGORIJOS TRAKTORININKO MOKYMO PROGRAMA

2. KOMPETENCINIAI REIKALAVIMAI

TR1 kategorijos traktorininkas turi išmanyti:

- TR1 kategorijos traktorių konstrukcijos, veikimo, reguliavimo, diagnostikos principus, gedimų šalinimo būdus ir techninės priežiūros reikalavimus;
- dirvos dirbimo, sėjos, sodinimo mašinų konstrukcijos ir veikimo ypatumus, derliaus nuėmimo ir apdorojimo mašinų konstrukcijos ir veikimo ypatumus;
- pavojingų krovinių vežimo reikalavimus, priekabų ir jų mazgų konstrukcijos ir veikimo ypatumus;
- traktorių, ant kurių sumontuoti specialūs mechanizmai, konstrukcijos, veikimo, reguliavimo, diagnostikos, darbo ir valdymo ypatumus.

TR1 kategorijos traktorininkas turi gebėti:

- valdyti, programuoti ir kontroliuoti traktorių ir jų agregatų darbą;
- parinkti, naudoti, laikyti ir utilizuoti eksploatacines ir chemines medžiagas;
- dirbti su dirvos dirbimo, sėjos, sodinimo mašinomis, reguliuoti, nustatyti, šalinti nesudėtingus gedimus;
- dirbti su augalų priežiūros mašinomis, reguliuoti, nustatyti, šalinti nesudėtingus gedimus;
- dirbti su derliaus nuėmimo ir apdorojimo mašinomis, reguliuoti, nustatyti ir šalinti nesudėtingus gedimus;
- sudaryti ir eksploatuoti traktorinius agregatus;
- paruošti traktorius ir žemės ūkio mašinas laikyti ir dirbti;
- taikyti darbų atlikimo agrotechninius reikalavimus;
- saugiai dirbti ir laikytis aplinkosaugos reikalavimų;
- reguliuoti priekabas ir jų mazgus, nustatyti, šalinti nesudėtingus gedimus ir atlikti techninės priežiūros darbus;
- sudaryti traktorinius transporto junginius ir dirbti su jais.

3. SZ KATEGORIJOS SAVAEIGIŲ ŽEMĖS ŪKIO MAŠINŲ VAIRUOTOJO (TRAKTORININKO) MOKYMO PLANAS

Mokymo trukmė – 200 val. (5 savaitės).

Eil. Nr.	Dalyko pavadinimas	Skiriama valandų			Atsiskaitymo forma
		iš viso	teoriniam mokymui	praktiniam mokymui	
I DALIS					
Privalomas TR1 kategorijos traktorininkų mokymo kursas					
1.	TEORINIS MOKYMAS	120	62	58	
1.1.	Dirvožemio pagrindai	6	4	2	Įsk.
1.2.	Traktoriai	34	11	23	BE
1.3.	Mašinos ir darbų technologija	20	10	10	BE
1.4.	Kelių eismo taisyklių ir saugaus eismo pagrindai	32	20	12	Įsk.
1.5.	Mašinų eksploatacija	14	8	6	Įsk.
1.6.	Darbuotojų sauga ir sveikata	7	4	3	Įsk.
1.7.	Aplinkosauga (augalų apsauga ir gamtosauga)	4	3	1	Įsk.
1.8.	Pavojingų krovinių vežimas	3	2	1	Įsk.
2.	PRAKTINIS MOKYMAS:	40		40	
2.1.	Vairavimas ir darbas su agregatais	20		20	
2.2.	Gamybinė praktika ir mokymas	20		20	Įsk.
Iš viso (I dalis)		160	62	98	
II DALIS. SAVAEIGIŲ ŽEMĖS ŪKIO MAŠINŲ VAIRUOTOJO MOKYMO PROGRAMA					
1.	TEORINIS MOKYMAS	20	10	10	
1.1.	Savaeigių žemės ūkio mašinų konstrukcija	6	3	3	BE
1.2.	Savaeigių žemės ūkio mašinų eksploatacija	6	3	3	BE
1.3.	Kelių eismo taisyklės ir saugus eismas	4	2	2	BE
1.4.	Darbuotojų sauga ir sveikata, aplinkosauga	2	1	1	Įsk.
1.5.	Darbo ir administracinės teisės pradmenys	2	1	1	
2.	PRAKTINIS MOKYMAS	20		20	
2.1.	Praktinis važiavimas	8		8	
2.2.	Gamybinė praktikas ir mokymas	12		12	BE
Iš viso (II dalis)		40	10	30	
Iš viso		200	72	128	

* – privaloma atlikti mokymo įstaigoje;

** – atliekama mokymo įstaigoje arba pas darbdavį;

Įsk. – įskaita;

BE – baigiamasis egzaminas.

4. ATSKIRŲ MOKYMO DALYKŲ PROGRAMOS

I DALIS. PRIVALOMAS TRI KATEGORIJOS TRAKTORININKŲ MOKYMO KURSAS

4.1. DIRVOŽEMIO PAGRINDAI

Dalykui skiriamos 6 val.

1. Dalyko tikslai:

- išaiškinti dirvožemio sudėtį ir savybes;
- įvertinti dirbamo lauko specifines sąlygas;
- išaiškinti žemės dirbimo būdus;
- išmokyti taikyti dirvožemio derlingumo išsaugojimo ir gerinimo būdus;
- paaiškinti tręšimo organinėmis ir mineralinėmis trąšomis ypatumus;
- supažindinti su kultūrinių augalų auginimo ir priežiūros pagrindais.

Mokomojo dalyko turinys, valandų skaičius:

Eil. Nr.	Temos pavadinimas	Skiriama valandų		
		iš viso	teoriniam mokymui	praktiniam mokymui
1.	Dirvožemiai	1	1	
1.1.	Dirvos sudėtis, struktūra, klasifikacija. Dirvožemio fizinės, mechaninės ir cheminės savybės. Dirvožemio derlingumas, jo išsaugojimas ir gerinimas	1	1	
2.	Tręšimas. Kultūriniai augalai	2	1	1
2.1.	Organinės trąšos, jų kaupimas ir naudojimas Mineralinės trąšos, jų naudojimo laikas ir būdai. Kultūrinių augalų rūšys, augimo sąlygos, stadijos, dauginimo būdai	1	1	
2.2.	<i>Praktinis darbas. Mineralinių trąšų atpažinimas, normos nustatymas. Kultūrinių augalų ir jų sėklų atpažinimas</i>	1		1
3.	Žemės dirbimas, sėja ir derliaus nuėmimas	1	1	
3.1.	Arimas ir paviršinis žemės dirbimas. Sėjos laikas ir būdai, sėklos normos ir kokybė. Derliaus derinimo technologijos	1	1	
4.	Piktžolės, ligos ir kenkėjai. Augalų apsauga	2	1	1
4.1.	Piktžolių klasifikacija, žala, dauginimasis ir plitimas. Pagrindinės kultūrinių augalų ligos ir kenkėjai. Sėjomaina ir pasėlių priežiūros darbai. Augalų apsaugos būdai ir produktai	1	1	
4.2.	<i>Praktinis darbas. Piktžolių, augalų ligų ir kenkėjų atpažinimas. Pesticidų parinkimas, normos nustatymas, tirpalo paruošimas</i>	1		1
Iš viso		6	4	2

Užbaigus dalyką, žinios vertinamos įskaita.

Reikalingi ištekliai:

Kabinetai, laboratorijos, dirbtuvės:

Agronomijos pagrindų kabinetas (dalomoji medžiaga, natūralūs sėklų, augalų, piktžolių, trąšų ir kt. pavyzdžiai), skaitykla, biblioteka, informacijos centras. Dirvožemio pavyzdžiai (pjūviai), darbo laukas.

Techninės mokymo priemonės ir įrenginiai: kompiuteriai su interneto linija, daugialypės terpės projektorius.

Rekomenduojama literatūra:

1. Galvydis J. Agronomijos pagrindai. I-II d. V., 1997.
2. Gaurilčikienė I., Semaškienė R. Geros augalų apsaugos praktikos taisyklės. LŽI, 2004.
3. Šurkus J., Gaurilčikienė I. Žemės ūkio augalų kenkėjai, ligos ir jų apskaita. LŽI, 2002.
4. Vadopalas A. Agronomijos pagrindai. V., 1992.

5. Augalų purškimo pagrindai. Autorių kolektyvas. V., 2001.
 6. Atmintinė pradedančiam ūkininkui. V., 1993.
 7. Velička R. ir kt. Agronomijos pagrindų ir augalininkystės technologijų laboratorinių darbų metodiniai patarimai. LŽŪU, 2001.
 8. Zinkevičius R. Purškimo teorija ir praktika K., 2011.

Informacijos šaltiniai:

www.gamta.lt;

www.zum.lt;

www.vaat.lt.

Programą parengė profesijos mokytoja B. Ragožienė.

4.2. TRAKTORIAI

Dalykui skiriamos 34 val.

Dalyko tikslai:

- išaiškinti įvairių markių traktorių, kurių variklio galia yra ne didesnė kaip 60 kW, ir jų agregatų technines charakteristikas, konstrukcijos ir veikimo ypatumus;
- išaiškinti valdymo ir kontrolinių įrenginių paskirtį, kabinos įrangą, konstrukcijos ir veikimo ypatumus;
- išaiškinti dažniausiai pasitaikančius gedimus ir jų taisymo būdus;
- atpažinti elektros ir hidraulikos komponentus schemose ir pačioje technikoje;
- išmokyti paruošti traktorių įvairiems darbams.

Mokomojo dalyko turinys, valandų skaičius:

Eil. Nr.	Temos pavadinimas	Skiriama valandų		
		iš viso	teoriniam mokymui	praktiniam mokymui
1.	Bendros žinios. Varikliai	7	3	4
1.1.	Traktorių techninės charakteristikos, klasifikacija, valdymas, bendrieji įrenginiai. Vidaus degimo varikliai. Keturtakčio dyzelinio variklio veikimas. Alkūninio ir dujų skirstymo mechanizmo konstrukcija, veikimas	1	1	
1.2.	1 praktinis darbas. Išnagrinėti alkūninį ir dujų skirstymo mechanizmus	1		1
1.3.	Variklio aušinimo ir tepimo sistemų konstrukcija, veikimas, gedimai ir jų šalinimas	1	1	
1.4.	2 praktinis darbas. Išnagrinėti variklio aušinimo ir tepimo sistemas	1		1
1.5.	Variklio maitinimo sistemos konstrukcija ir veikimas. Variklių paleidimo sistemos konstrukcija, veikimas, gedimai ir jų šalinimas	1	1	
1.6.	3 praktinis darbas. Išnagrinėti variklio maitinimo ir paleidimo sistemas	2		2
2.	Elektros įrenginiai	3	1	2
2.1.	Srovės šaltiniai ir imtuvai. Elektroniniai įtaisai. Jų paskirtis, konstrukcija ir veikimas	1	1	
2.2.	4 praktinis darbas. Išnagrinėti srovės šaltinius, imtuvus ir elektroninius įtaisus	2		2
3.	Transmisija	8	2	6
3.1.	Sankabos paskirtis, tipai, konstrukcija, veikimas. Tarpinės pavaros ir reduktoriai	1	1	
3.2.	5 praktinis darbas. Išnagrinėti sankabas	2		2

3.3.	Pavarų ir skirstymo dėžių paskirtis, konstrukcija ir veikimas Varančiųjų tiltų paskirtis, konstrukcija ir veikimas	1	1	
3.4.	6 praktinis darbas. Išnagrinėti pavarų ir skirstymo dėžes bei dinaminis reduktorius. Išnagrinėti varančiuosius tiltus	4		4
4.	Važiuklė ir valdymo įrenginiai	6	2	4
4.1.	Ratinių traktorių važiuoklės konstrukcija ir veikimas. Vikšrinių traktorių važiuoklės ypatumai.	1	1	
4.2.	7 praktinis darbas. Išnagrinėti ratinių traktorių važiuokles	1		1
4.3.	Ratinių traktorių vairavimo sistema. Vikšrinių traktorių vairavimo ypatumai. Stabdžių sistemų klasifikacija, konstrukcija ir veikimas. Galimi gedimai ir jų taisymo būdai	1	1	
4.4.	8 praktinis darbas. Išnagrinėti ratinių ir vikšrinių traktorių vairavimo sistemas. Išnagrinėti traktorių stabdžių sistemą	3		3
5.	Darbiniai ir hidraulikos įrenginiai	10	3	7
5.1.	Hidraulinio keltuvo paskirtis, konstrukcija ir veikimas. Galimi gedimai ir taisymo būdai.	1	1	
5.2.	9 praktinis darbas. Išnagrinėti hidraulinį keltuvaž	2		2
5.3.	Varančiųjų ratų apkrautuvai. Žemės dirbimo gylio reguliatoriai. Prikabinimo-pakabinimo sistemos įranga. Galios tiekimo velenai. Paskirtis, tipai, konstrukcija ir veikimas.	1	1	
5.4.	10 praktinis darbas. Išnagrinėti varančiųjų ratų apkrautuvą, žemės dirbimo gylio reguliatorius, prikabinimo-pakabinimo sistemą	2		2
5.5.	11 praktinis darbas. Išnagrinėti galios tiekimo velenus	1		1
5.6.	Kabina ir jos įranga. Papildomi įrenginiai	1	1	
5.7.	12 praktinis darbas. Išnagrinėti valdymo ir kontrolės įtaisų naudojimo būdus	2		2
Iš viso		34	11	23

Užbaigus dalyką, laikomas egzaminas.

Reikalingi ištekliai

Kabinetai, laboratorijos, dirbtuvės: traktorių kabinetas; traktorių laboratorija.

Techninės mokymo priemonės: kompiuteris, daugialypės terpės projektorius; traktorių montavimo mazgai ir agregatai; variklių pjūviai; traktorių pavarų dėžių pjūviai.

Rekomenduojama literatūra:

1. Gaurys V., Pauliukas A. Traktoriai ir automobiliai: konstrukcija, priežiūra ir naudojimas. K., Akademija, 2007.
2. Giedra K. ir kt. Traktoriai ir automobiliai. V., 1995.
3. Giedra K., Janulevičius A. Traktorių valdymo sistemos. K., Akademija, 2005.
4. Grašys V., Janulevičius A. Traktoriaus varančiųjų ratų apkrovos automatinio reguliavimo būdai ir priemonės. K., Akademija, 1999.
5. Dambrauskas J. Ir kt. Traktorių ir automobilių laboratoriniai darbai. V., 1991.
6. Kirka A. Traktoriai VALMET. K., 1997.
7. Baltėnas R. ir kt. Automobilių degalai ir tepalai. V., 1998.
8. Laurinavičius V. „Belarus“ traktoriai. K., 2008.
9. Šišlavas D. Traktoriai (su DVD). V., 2010.

Programą parengė vyr. profesijos mokytojas G. Pociūnas.

4.3. MAŠINOS IR DARBŲ TECHNOLOGIJA

Dalykui skiriamos 20 val.

Dalyko tikslai:

- suteikti žinių apie žemės dirbimo, tręšimo, sėjos, sodinimo, pasėlių priežiūros, augalų apsaugos, žolinių pašarų ruošimo, kaupiamųjų kultūrų derliaus nuėmimo mašinas, jų klasifikavimą ir naudojimą, veikimo principus;
- išmokyti surinkti ir reguliuoti atskirus mazgus, paruošti mašinas ir agregatus darbui;
- išmokyti atlikti technologinius reguliavimus.

Mokomojo dalyko turinys, valandų skaičius:

Eil. Nr.	Temos pavadinimas	Skiriama valandų		
		iš viso	teoriniam mokymui	praktiniam mokymui
1.	Dirvos dirbimo mašinos	4	2	2
1.1.	Plūgai. Pirmosios vagos, sumetimų, išmetimų arimas. Arimo gylis	1	1	
1.2.	<i>Praktinis darbas. Plūgo paruošimas darbui</i>	1		1
1.3.	Lėkštiniai padargai, kultivatoriai, akėčios, volai, lygintuvai. Kombinuotosios dirvos dirbimo mašinos	1	1	
1.4.	<i>Praktinis darbas. Kombinuotųjų dirvos dirbimo mašinų paruošimas darbui</i>	1		1
2.	Tręšimo mašinos	2	1	2
2.1.	Tręšimo mašinų pagrindinės dalys. Mineralinių trąšų barstomoji mašina. Mėšlakratės ir skystojo mėšlo skleistuvai	1	1	
2.2.	<i>Praktinis darbas. Mineralinių trąšų barstomosios mašinos paruošimas darbui</i>	1		1
3.	Sėjamosios ir sodinamosios, pasėlių priežiūros ir augalų apsaugos mašinos	6	3	3
3.1.	Sėjamosios, jų tipai, pagrindinės dalys. Technologinės vėžės, ženklarodžių ilgio nustatymas.	1	1	
3.2.	<i>Praktinis darbas. Javų sėjamosios paruošimas darbui, sėjos normos nustatymas</i>	1		1
3.3.	Bulvių ir daigų sodinamosios. Tarpueilių kultivatoriai	1	1	
3.4.	<i>Praktinis darbas. Bulvių sodinamosios, kultivatoriaus paruošimas darbui</i>	1		1
3.5.	Purkštuvai. Lauko ir sodo purkštuvai	1	1	
3.6.	<i>Praktinis darbas. Purkštuvų sandaros nagrinėjimas, išpurškimo normos ir tolygumo nustatymas</i>	1		1
4.	Žolinių pašarų ruošimo mašinos	2	1	1
4.1.	Šienapjovės. Grėbliai, vartytuvai. Rinktuvinės priekabos	1	1	
4.2.	<i>Praktinis darbas. Šienapjovės sandaros nagrinėjimas ir reguliavimas</i>	1		1
5.	Bulvių, linų, runkelių nuėmimo mašinos	2	1	1
5.1.	Bulviakasės. Linų, runkelių nuėmimo mašinos	1	1	
5.2.	<i>Praktinis darbas. Bulviakasės paruošimas darbui</i>	1		1
6.	Krautuvai, buldozeriai	2	1	1
6.1.	Krautuvų ir buldozerių darbinės dalys. Strėliniai ir frontaliniai krautuvai	1	1	
6.2.	<i>Praktinis darbas. Krautuvo ir buldozerio įrenginių nagrinėjimas ir paruošimas darbui</i>	1		1
7.	Traktorinio transporto priemonės ir traktoriniai agregatai	2	1	1
7.1.	Traktorinės priekabos. Traktoriniai agregatai ir jų sudarymas	1	1	

7.2.	Traktorinės priekabos paruošimas darbui (saugus krovinių vežimas) Traktorinio agregato sudarymo ir reguliavimo darbai	1		1
Iš viso		20	10	10

Užbaigus dalyką, laikomas egzaminas.

Reikalingi ištekliai:

Vaizdinės ir techninės mokymo priemonės: kompiuteris, demonstracinė medžiaga, mašinos, jų mazgai, detalės, modeliai ir maketai.

Rekomenduojama literatūra:

1. Augalų purškimo pagrindai. V., 2001.
2. Bogužas V., Arvasas J., Šniauka P. Žemdirbystė. K., 2013.
3. Gerulaitis V. Žemės ūkio mašinos. V., 1994.
4. Kazakevičius V. Šiuolaikinė lauko augalų purškimo technika. LŽŪU, Žemės ūkio inžinerijos institutas. Raudondvaris, 2007.
5. Šniauka P., Šarauskis E. Augalininkystės mašinų teorijos pagrindai. K., 2014.
6. Žemės ūkio mašinų instrukcijos.

Programą parengė profesijos mokytojas J. Židžiūnas.

4.4. KELIŲ EISMO TAISYKLIŲ IR SAUGAUS EISMO PAGRINDAI

Dalykui skiriama 32 val.

Dalyko tikslai:

- išaiškinti eismo dalyvių pareigas, kelių ženklavimo tvarką ir kelio ženklus;
- išaiškinti transporto priemonių eismo ir važiavimo tvarką per sankryžas;
- išaiškinti eismo reguliavimo signalus, specifines eismo sąlygas, saugaus eismo taisykles.

Mokomojo dalyko turinys, valandų skaičius:

Eil. Nr.	Temos pavadinimas	Skiriama valandų		
		iš viso	teoriniam mokymui	praktiniam mokymui
1.	Bendrieji reikalavimai	4	2	2
1.1.	Svarbiausios KET sąvokos. Bendrieji nuostatai, vairuotojų ir kitų eismo dalyvių pareigos	2	2	
1.2.	<i>1 praktinis darbas. Pratybos pagal bendruosius reikalavimus</i>	2		2
2.	Saugus eismas	5	5	
2.1.	Norminiai dokumentai. Draudimo rūšys. Traktorininko darbo psichofiziologiniai pagrindai	2	2	
2.2.	Aktyvus, pasyvus, po eismo įvykio ir ekologinis saugumas. Traktoriaus stabilumas ir pravažumas	1	1	
2.3.	Avarijos ir jų priežastys. Atsakomybė už KET pažeidimus	2	2	
3.	Kelio ženklai ir ženklavimas	6	4	2
3.1.	Kelio ženklai	3	3	
3.2.	Kelio ženklavimas	1	1	
3.3.	<i>2 praktinis darbas. Pratybos kelio ženklų ir ženklavimo temomis</i>	2		2
4.	Sankryžos	8	3	5
4.1.	Kelių eismo reguliavimas	1	1	
4.2.	Važiavimas per sankryžas	2	2	
4.3.	<i>3 praktinis darbas. Važiavimas per sankryžas</i>	5		5
5.	Kiti KET reikalavimai	9	6	3

5.1.	Eismo tvarka	3	3	
5.2.	Specifinės eismo sąlygos	1	1	
5.3.	Transporto priemonių techninės ir eksploatacinės savybės	1	1	
5.4.	Žemės ūkio traktorių ir traktorinių agregatų važiavimo valstybiniais keliais ypatumai	1	1	
5.5.	4 praktinis darbas. Pratybos pagal KET reikalavimus	3		3
Iš viso		32	20	12

Užbaigus dalyką, žinios vertinamos įskaita.

Techninės mokymo priemonės: kompiuteriai su interneto linija, daugialypės terpės projektorius, demonstracinė medžiaga.

Rekomenduojama literatūra:

1. Kelių eismo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. 1950 „Dėl Kelių eismo taisyklių patvirtinimo“.

2. Vairuotojų pirminio mokymo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2008 m. rugpjūčio 6 d. įsakymu Nr. 2B-302.

3. Milius V. Vairuotojo vadovas. V., 2013.

Programą parengė direktoriaus pavaduotojas ugdymui J. Juknevičius.

4.5. MAŠINŲ EKSPLOATACIJA

Dalykui skiriama 14 val.

Dalyko tikslai:

- išmokyti tinkamai prižiūrėti mašinas; taisyti nesudėtingus gedimus; parinkti, naudoti ir laikyti eksploatacines medžiagas; paruošti mašinas laikyti.

Mokomojo dalyko turinys, valandų skaičius:

Eil. Nr.	Temos pavadinimas	Skiriama valandų		
		iš viso	teoriniam mokymui	praktiniam mokymui
1.	Mašinų techninės priežiūros sistema	1	1	
2.	Variklio aušinimo ir tepimo sistemos techninė priežiūra	2	1	1
3.	Variklio maitinimo ir paleidimo sistemų techninė priežiūra	2	1	1
4.	Mašinų transmisijos ir važiuoklės techninė priežiūra	2	1	1
5.	Mašinų vairo ir stabdžių techninė priežiūra	2	1	1
6.	Mašinų hidraulinių įrenginių techninė priežiūra	2	1	1
7.	Mašinų elektros ir elektronikos įrenginių techninė priežiūra	2	1	1
8.	Mašinų eksploatacinės ir konservavimo medžiagos. Mašinų paruošimas laikymui	1	1	
Iš viso		14	8	6

Reikalingi ištekliai:

1. Mokymo patalpos teoriniam mokymui, mašinų techninio eksploatavimo laboratorija.

2. Techninės mokymo priemonės ir įrenginiai: traktoriai, žemės ūkio mašinos, mašinų priežiūros ir remonto priemonės.

Rekomenduojama literatūra:

1. Jonaitis L. Mašinų priežiūra. V., 2000.

2. Jonaitis L. Mašinų servisas. K., 1998.

3. Jučas P. Degalai ir tepalai. V., 1990.

4. Jučas P. Eksploatacinės medžiagos: mokymo knygos „Chemotologija“ pataisytas leidimas. K., 2007.

Programą parengė profesijos mokytojas M. Smolskas.

4.6. DARBUOTOJŲ SAUGA IR SVEIKATA

Dalykui skiriamos 7 val.

Dalyko tikslai:

- suteikti darbo teisės, darbo higienos, saugaus darbo organizavimo, elektroaugos ir gaisrinės saugos žinių;
- ugdyti gebėjimus vertinti savo darbo vietos sąlygas galimų pavojų ir kenksmingų veiksnių požiūriu bei taikyti apsaugos priemonės nuo rizikos veiksnių;
- mokytį saugiai eksploatuoti traktorius ir jais atlikti įvairius darbus.

Mokomojo dalyko turinys, valandų skaičius:

Eil. Nr.	Temos pavadinimas	Skiriama valandų		
		iš viso	teoriniam mokymui	praktiniam mokymui
1.	Darbuotojų saugos ir sveikatos teisiniai ir organizaciniai pagrindai	1	1	
2.	Darbo higiena ir aplinka <i>1 praktinis darbas.</i> Asmeninės apsaugos priemonės	2	1	1
3.	Elektroauga ir gaisrinė sauga. Gesintuvai ir gaisrų gesinimo priemonės <i>2 praktinis darbas.</i> Gesintuvų nagrinėjimas ir gesinimo priemonių naudojimas	2	1	1
4.	Sauga dirbant traktoriais ir žemės ūkio mašinomis. Saugos ir sveikatos ženklų nagrinėjimas <i>3 praktinis darbas.</i> Pirmosios pagalbos teikimas susižeidus, patyrus kitus poveikius	2	1	1
	Iš viso	7	4	3

Reikalingi ištekliai:

Kabinetai, laboratorijos, dirbtuvės: darbuotojų saugos ir sveikatos kabinetas, biblioteka, informacijos centras.

Techninės mokymo priemonės ir įrenginiai: kompiuteris, daugialypės terpės projektorius, demonstracinė medžiaga, įvairios asmeninės apsaugos priemonės, pirminės gaisrų gesinimo priemonės, jų pjūviai.

Rekomenduojama literatūra:

1. Bendrosios priešgaisrinės saugos taisyklės.
2. Butkus R. Profesinės saugos valdymas. K., 2011.
3. Brusokas A. Darbuotojų sauga ir sveikata žemės ūkyje. Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba, Akademija, Kėdainių r., 2005.
4. Čyras P. ir kt. Profesinė sauga ir darbo higiena. Ergonomikos pagrindai. V., 2003.
5. Čyras P. Žmonių sauga: mokomasis uždavinynas 2011.
6. Griškevičius M. Gaisrinė sauga ir gelbėjimo darbai. 2007.
7. Darbo įrenginių naudojimo bendrieji nuostatai.
8. Darbuotojų aprūpinimo asmeninėmis saugos priemonėmis nuostatai.
9. Profilaktiniai sveikatos tikrinimai sveikatos priežiūros įstaigose.
10. Darbuotojų saugos ir sveikatos instrukcijų rengimo ir instruktavimo tvarka.
11. Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas.
12. Priešgaisrinė sauga. Parengė J. Brundza. LŽŪU, 2001.
13. Saugos ir sveikatos apsaugos ženklų naudojimo darbovietėse nuostatai.

Interneto svetainės:

www.vdi.lt;
www.socmin.lt;
www.eu-osh.es.

Programą parengė vyresnioji profesijos mokytoja O. Aleksandravičienė.

4.7. APLINKOSAUGA

Dalykui skiriamos 4 val.

Dalyko tikslai:

- išaiškinti užterštos aplinkos poveikį žmogui ir gamtai;
- supažindinti su pagrindiniais aplinkos apsaugos reikalavimais naudojant chemines augalų apsaugos priemones;
- išaiškinti, kodėl reikia laikytis aplinkos apsaugos reikalavimų;
- išmokyti saugoti švarų vandenį, orą, žemę, nykstančią augaliją, gyvūniją.

Mokomojo dalyko turinys, valandų skaičius:

Eil. Nr.	Temos pavadinimas	Skiriama valandų		
		iš viso	teoriniam mokymui	praktiniam mokymui
1.	Pagrindiniai dirvožemio taršos šaltiniai. Neigiamas mašinų poveikis dirvai. Vandens tarša, telkinių apsaugos zonos	1	1	
2.	Cheminių augalų apsaugos priemonių poveikis aplinkai, chemikalų likučiai maisto produktuose, jų poveikis žmogaus sveikatai	1	1	
3.	Laukinių gyvūnų apsauga nuimant derlių. Augalų apsaugos mašinų, transporto priemonių, patalpų, taros nuklenksminimas	1		1
4.	Augalų apsaugos įrenginių ir mašinų priežiūra. Cheminių augalų apsaugos priemonių transportavimo ekologinės problemos. Atidirbusių alyvų, tepalų, techninių skysčių, panaudotų filtrų, sugadintų dalių utilizavimas	1	1	
Iš viso		4	3	1

Reikalingi ištekliai:

Kabinetai, laboratorijos, dirbtuvės: aplinkos apsaugos kabinetas, skaitykla, biblioteka, informacijos centras.

Techninės mokymo priemonės: kompiuteriai su interneto linija, daugialypės terpės projektorius, demonstracinė medžiaga.

Rekomenduojama literatūra:

1. Rutkoviėnė V. Aplinkos apsauga: aplinkos apsaugos aspektai. Mokomoji knyga. LŽŪU, 2009.
2. Baltrėnas P. ir kt. Aplinkos apsauga. V., 2008.
3. Aplinka. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. V., 2001.
4. Augalų purškimo pagrindai. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija. V., 2001.
5. Augalų apsaugos produktų įvežimo, sandėliavimo, prekybos ir naudojimo taisyklės. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija, 2004.
6. Baltrėnas P. ir kt. Aplinkos apsauga. Enciklopedija. V., 1996.
7. Gražulevičienė R. Žmogaus ekologija. K., 2002.
7. Kurlavičius P. Agrarinė aplinkosauga. V., 2010.
8. Mierauskas P. Saugomų teritorijų politika ir valdymas. V., 2012.
9. Vaišnora A. Europos Sąjungos aplinkos politika. V., 2011.
10. Venskų Z. Aplinkos politika. Š., 2012
11. Žekonienė V. Ekologinė žemdirbystė. V., 1997.

Programą parengė mokytoja E. Vaicekauskienė.

4.8. PAVOJINGŲ KROVINIŲ VEŽIMAS

Dalykui skiriamos 3 val.

Dalyko tikslai:

- išaiškinti pavojingų krovinių vežimo taisyklių bendruosius reikalavimus;
- išaiškinti keliamus reikalavimus pavojingus krovinius vežančioms žemės ūkio transporto priemonėms;
- išaiškinti pavojingų krovinių pakavimo, gabenimo be pakuotės reikalavimus;
- išaiškinti, kokių sąlygų turi būti laikomasi krovinius kraunant, tvarkant ir transportuojant.

Mokomojo dalyko turinys, valandų skaičius:

Eil. Nr.	Temos pavadinimas	Skiriama valandų		
		iš viso	teoriniam mokymui	praktiniam mokymui
1.	Pavojingų krovinių vežimo bendrosios nuostatos. Transporto priemonių, kuriomis vežami pavojingi kroviniai, reikalavimai	1,5	1	0,5
2.	Pavojingų krovinių vežimo sąlygos. Ženklinimo, pakuotės ir vežimo be pakuotės reikalavimai. Bendrosios ir specialiosios apsaugos priemonės. Krovimas, tvarkymas ir vežimas	1,5	1	0,5
Iš viso		3	2	1

Reikalingi ištekliai:

Darbuotojų saugos kabinetas, skaitykla, biblioteka, informacijos centras.

Techninės mokymo priemonės: kompiuteriai su interneto linija, daugialypės terpės projektorius.

Rekomenduojama literatūra:

1. Batarlienė N. Pavojingų krovinių vežimo pagrindai. V., 2008.
2. Stankiuvienė A. Teisiniai darbuotojų saugos ir sveikatos pagrindai. V., 2014.
3. Pavojingų krovinių vežimo žemės ir miškų ūkio traktoriais, savaeigėmis mašinomis ir jų priekabomis, kai jų greitis vežant pavojingus krovinius neviršija 40 kilometrų per valandą, taisyklės. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija. V., 2010.
4. Traktorių ir žemės ūkio mašinų saugaus eksploatavimo rekomendacijos. K., 2008
5. Europos sutartis dėl pavojingų krovinių tarptautinių vežimų keliais (ADR), A ir B techniniai priedai (2003 m. redakcija), su pakeitimais ir papildymais.
6. Traktorių, savaeigių ir žemės ūkio mašinų ir jų priekabų registravimo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2006 m. spalio 2 d. įsakymu Nr. 3D-384.
7. Traktorių, savaeigių ir žemės ūkio mašinų bei jų priekabų techninės apžiūros tvarka, patvirtinta Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2002 m. gegužės 30 d. įsakymu Nr. 207.
8. Kelių eismo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 metų gruodžio 11 d. nutarimu Nr. 1950.
9. Pavojingų cheminių medžiagų ir preparatų klasifikavimo ir ženklinimo tvarka, patvirtinta Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gruodžio 19 d. įsakymu Nr. 532/742 su pakeitimais ir papildymais.
10. Darbuotojų saugos nuo cheminių veiksnių darbe nuostatai bei darbuotojų apsaugos nuo kancerogenų ir mutagenų poveikio darbe nuostatai, patvirtinta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. liepos 24 d. įsakymu Nr. 97/406 su pakeitimais ir papildymais.

Interneto svetainės:

www.vkti.lt;
 www.zum.lt;
 www.litlex.lt;
 www.socmin.lt;
 www.sam.lt.

Programą parengė specialistas V. Labanauskas.

5. PRAKTINIS MOKYMAS

5.1. VAIRAVIMAS IR DARBAS SU AGREGATAIS

Dalykui skiriama 20 val.

Dalyko tikslai:

- išmokyti vairuoti traktorius;
- mokyti darbo įgūdžių dirbant su traktoriniais agregatais;
- išmokyti bendrauti ir bendradarbiauti su klientais.

Mokomojo dalyko turinys, valandų skaičius:

Eil. Nr.	Temos pavadinimas	Skiriama valandų
1.	Susipažinimas su traktoriaus valdymo įrenginiais, kontrolės matavimo prietaisais. Variklio paleidimas, pajudėjimas iš vietos, stabdymas	1
2.	Traktoriaus judėjimas traktodrome nesudėtingu maršrutu keičiant važiavimo greitį ir kryptį Vairavimas sudėtingu maršrutu (aštuoniukė, vingiuotas kelias, sankryžos) traktodrome	1
3.	Traktorių darbas su nesudėtingomis žemės ūkio mašinomis	1
4.	Traktoriaus pakabinimo ir prikabinimo įtaisai, jų naudojimas sudarant agregatus	1
5.	Traktorių apkrovos, darbinio greičio parinkimas, judėjimo būdai	2
6.	Dirvos suslėgimas žemės ūkio agregatais ir priemonės jam mažinti	1
7.	Racionalus degalų naudojimas	1
8.	Transporto agregato sudarymas ir darbas	2
9.	Arimo agregato sudarymas, reguliavimas ir darbas	2
10.	Priešsėjinio dirvos dirbimo agregato sudarymas, reguliavimas ir darbas	2
11.	Organinių trąšų paskleidimo agregato sudarymas, reguliavimas ir darbas	2
12.	Mineralinių trąšų agregato sudarymas, reguliavimas ir darbas	2
13.	Pesticidų paskleidimo agregato sudarymas, reguliavimas ir darbas	2
	Iš viso	20

Reikalingi ištekliai:

1. Traktodromas, dirbtuvės, garažai, mokomasis ūkis.
2. Techninės mokymo priemonės ir įrenginiai (traktoriai, žemės ūkio mašinos).

Programą parengė direktoriaus pavaduotojas praktiniam mokymui ir gamybai A. Petuška.

5.2. GAMYBINĖ PRAKTIKA IR MOKYMAS

Dalykui skiriama 20 akad. val.

Dalyko tikslai:

- mokyti praktinio darbo įgūdžių dirbant traktoriais ir mašinomis;
- mokyti dirbti TR1 kategorijos traktoriais ir prie jų prikabinamomis mašinomis;
- mokyti valdyti, programuoti ir kontroliuoti traktorinių agregatų darbą;
- išmokyti prižiūrėti traktorius ir žemės ūkio mašinas; paruošti jas laikyti; taisyti nesudėtingus gedimus;
- ugdyti gebėjimus įgytas žinias taikyti praktiškai, dirbti kolektyve, bendrauti su žmonėmis.

Mokomojo dalyko turinys, valandų skaičius:

Eil. Nr.	Temos pavadinimas	Skiriama valandų
1.	Susipažinti su ūkio (įmonės) vidaus tvarkos taisyklėmis, remonto ir techninės	1

	priežiūros dirbtuvėmis, garažais, degaline, turima technika ir jos dokumentacija	
2.	Susipažinti su traktorių ir žemės ūkio mašinų gedimų diagnostikos ir jų šalinimo tvarka. Parengti žemės ūkio mašinas ilgalaikiam ir trumpalaikiam saugojimui	2
3.	Susipažinti su TR1 kategorijos traktorių techninės priežiūros atlikimo tvarka ūkyje. Atlikti paskirtą darbą	2
4.	Atlikti traktoriaus ir darbo mašinos kasdieninę priežiūrą ir paruošti darbui. Dirvos dirbimo (arimo, kultivavimo, lėkščiavimo) darbai	4
5.	Paruošti tręšimo, sėjos, sodinimo, pasėlių priežiūros agregatus darbui ir dirbti	3
6.	Paruošti agregatus derliaus nuėmimo ir kitiems darbams (žolės pjovimo, vartymo, grėbimo, rinkimo, presavimo ir kt.) ir dirbti	3
7.	Paruošti transporto agregatą ir dirbti	2
8.	Paruošti specialios paskirties mechanizmus, sumontuotus ant TR1 kategorijos traktorių (krautuvų, ekskavatorių, buldozerių ir kt.), ir dirbti	3
Iš viso		20

Gamybinę praktiką ir gebėjimus vertina atsakingas už gamybinę praktiką ūkyje (įmonėje) asmuo. Baigiamuosius praktinius gebėjimus vertina („įskaityta“ arba „neįskaityta“) kompetencijų vertinimo komisija gamybinės praktikos vietoje.

Programą parengė V. Čičelis.

6. BAIGIAMASIS MOKYMO SI PASIEKIMŲ VERTINIMAS

Baigus mokytiis pagal šią programą vykdomas asmens mokymosi pasiekimų vertinimas. Vertinimo užduotį sudaro teorinės dalies (žinių) vertinimo testas ir praktinės dalies (gebėjimų) vertinimo užduotis.

Mokymosi pasiekimų vertinimas vykdomas vadovaujantis Formaliojo profesinio mokymo tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. kovo 15 d. įsakymu Nr. V-482 (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gegužės 8 d. įsakymo Nr. V-479 redakcija).

Asmenims, baigusiems mokymo programą, ir teigiamai įvertinus asmens mokymosi pasiekimus išduodamas pažymėjimas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka.

Asmenims, kurie nebaigė mokymo programos, išduodama mokymosi pasiekimų pažyma.

**SZ KATEGORIJS SAVAEIGIŲ ŽEMĖS ŪKIO MAŠINŲ VAIRUOTOJO
(TRAKTORININKO) MOKYMO PROGRAMA**

**II DALIS. SAVAEIGIŲ ŽEMĖS ŪKIO MAŠINŲ VAIRUOTOJO
MOKYMO PROGRAMA**

7. KOMPETENCINIAI REIKALAVIMAI

SZ kategorijos savaeigių žemės ūkio mašinų vairuotojas turi žinoti:

- jvų kombainų konstrukcijos, veikimo, reguliavimo, diagnostikos ypatumus, gedimų šalinimo būdus ir priežiūros reikalavimus;
- valstybinių techninių apžiūrų reikalavimus;
- specifinius profesinės rizikos veiksnius;
- darbo ir poilsio ciklų svarbą, alkoholio ir narkotikų žalą;
- teisės aktus, nurodančius darbo santykius, aplinkosaugos reikalavimus ir darbuotojų atsakomybę;
- eismo dalyvių pareigas, kelių ženklavimo, kelio ženklus, transporto priemonių eismo tvarką, eismo reguliavimo signalus, ypatingas eismo sąlygas;
- saugaus darbo, priešgaisrinės saugos ir gamtosaugos taisykles.

SZ kategorijos savaeigių žemės ūkio mašinų vairuotojas turi gebėti:

- įvertinti ir palaikyti jvų kombainų tinkamą techninę būklę;
- laiku ir tinkamai parinkti degalus, aušinimo skysčius, tepalus bei alyvas;
- paruošti mašinas darbui, pasirinkti optimalų darbo režimą;
- paruošti mašinas transportavimui ir saugojimui, pervarymui didesniu atstumu;
- naudotis jvų kombainų informacinėmis sistemomis;
- nustatyti pagrindinius gedimus;
- taisyti nesudėtingus gedimus;
- saugiai važiuoti keliais, teisingai įvertinti atsiradusias kliūtis, vadovautis kelių ženklavimo, eismo ženklais, bei eismo reguliavimo signalais, laikytis kelių eismo taisyklių.
- saugiai dirbti laikytis aplinkosaugos reikalavimų.

8. ATSKIRŲ MOKYMO DALYKŲ PROGRAMOS

8.1. SAVAEIGIŲ ŽEMĖS ŪKIO MAŠINŲ KONSTRUKCIJA

Dalykui skiriamos 6 val.

Dalyko tikslai:

- išaiškinti javų, savaeigių runkelių, bulvių, techninių kultūrų kombainų, savaeigių šienapjovių, savaeigių lauko smulkintuvų konstrukciją, veikimą;
- išaiškinti valdymo ir kontrolinių įrenginių paskirtį, konstrukcija ir veikimą.

Mokomojo dalyko turinys, valandų skaičius:

Eil. Nr.	Temos pavadinimas	Skiriama valandų		
		iš viso	teoriniam mokymui	praktiniam mokymui
1.	Savaeigės žemės ūkio mašinos, jų paskirtis, techninės charakteristikos. Varikliai ir sistemos	2	1	1
1.1.	<i>1 praktinis darbas. Išnagrinėti hidraulinę sistemą, važiuoklės sandarą</i>			1
2.	Savaeigių žemės ūkio paskirties mašinų programavimo ir valdymo įranga Javų kombainų pjaunamosios, rapso stalai	2	1	1
2.1	<i>2 praktinis darbas. Išnagrinėti darbo programavimo ir kontrolės įrenginius. Išnagrinėti javų kombaino pjaunamąsias</i>			1
3.	Javų kombainų šiaudų smulkintuvai. Kukurūzų smulkintuvų pjaunamosios, žolės rinktuvai. Cukrinių runkelių kombainų darbiniai įrenginiai	2	1	1
3.1	<i>3 praktinis darbas. Išnagrinėti javų kombaino smulkintuvus, pjaunamąsias ir žolės rinktuvus</i>	1		1
Iš viso		6	3	3

Užbaigus dalyką, laikoma įskaita.

Rekomenduojama literatūra:

1. Janulevičius V. Javų kombainai. V., 1991.
2. Dambrauskas J. Ir kt. Traktorių ir automobilių laboratoriniai darbai. V, 1991.
3. Jučas P. Automobilių, traktorių ir kombainų elektros įrenginiai. V., 1988.
4. Baltėnas R. ir kt. Automobilių degalai ir tepalai. V., 1998.
5. Užsienietišku javų kombainų „New Holland“ ir „Claas“ įvairių mazgų konstrukcijų CD.
6. Rudzianskas J. Žinynas mechanikams. K., 1994.
7. Špokas L. Javų kombainų „Don-1500“ ir „Don-1500B“ konstrukcija bei priežiūra: mokomoji knyga. K., 2006.

Programą parengė profesijos mokytojas V. Mataitis.

8.2. SAVAEIGIŲ ŽEMĖS ŪKIO MAŠINŲ EKSPLOATACIJA

Dalykui skiriamos 6 val.

Dalyko tikslai:

- išaiškinti dažniausiai pasitaikančius gedimus ir jų šalinimo būdus;
- išmokyti skaityti kinematines ir kitas schemas, plakatus, konstrukciją vaizduojančius paveikslus, kalibruoti valdymo kompiuterį;
- išmokyti paruošti savaeigę žemės ūkio paskirties mašiną darbui.

Mokomojo dalyko turinys, valandų skaičius:

Eil. Nr.	Temos pavadinimas	Skiriama valandų		
		iš viso	teorijai	praktiniam mokymui
1.	Savaeigių žemės ūkio paskirties mašinų priežiūra. Kabinoje esančių įrenginių, paskirtis, valdymas. Diagnostikos, informacinės sistemos. Javų kombaino pjaunamosios valdymas, kūlimo būgno reguliavimas. Automatinio vairavimo sistemos; vairavimas stebėjimo kameromis, lazerio pagalba, GPS sistemomis. Automatinio važiavimo greičio palaikymo sistemos.	1	1	
1.1.	1 praktinis darbas. Išnagrinėti valdymo ir informacinės sistemas. Išnagrinėti, kaip sureguliuojamas kūlimo būgnas įvairioms kultūroms	1		1
2.	Sietų, kratiklių, rotoriaus, smulkintuvo reguliavimas. Javų kombaino kalibravimas. Automatinės javų nuėmimo kombainų sureguliuavimo ir nustatymo sistemos. Derlingumo žemėlapiai, jų sudarymas ir pritaikymas tolimesniam technologinių procesų valdymui.	1	1	
2.1.	2 praktinis darbas. Išnagrinėti rotoriaus ir smulkintuvo reguliavimus	1		1
3.	Savaeigio pašarų smulkintuvo pjaunamosios reguliavimas (smulkinimas, traiškymas), automatinės priekabų užpildymo, derliaus skaičiavimo sistemos. Savaeigio runkelių nuėmimo kombaino valdymas, darbinių agregatų reguliavimas.	1	1	
3.1.	3 praktinis darbas. Išnagrinėti, kaip nustatomas pašarų smulkintuvus pašarams smulkinti ir traiškyti. Išnagrinėti savaeigio cukrinių runkelių kombaino valdymo sistemą	1		1
Iš viso:		6	3	3

Užbaigus dalyką laikoma įskaita.

Mokomoji literatūra:

1. Giedra K ir kt. Traktoriai ir automobiliai. V., 1995.
2. Giedra K. ir kt. Traktoriai. V., 1987.
3. Dambrauskas J. Ir kt. Traktorių ir automobilių laboratoriniai darbai. V., 1991.
4. Kirka A. Traktoriai VALMET. K., 1997.
5. Jučas P. Automobilių, traktorių ir kombainų elektros įrenginiai. V., 1988.
6. Baltėnas R. ir kt. Automobilių degalai ir tepalai. V., 1998.
7. Špokas L. Javų kombainų konstrukcija ir priežiūra. K., 1999.
8. Špokas L. Javų kombainų technologiniai reguliavimai ir optimalių parametrų lentelės. K., 2001.
9. Špokas L. Juostas A. Claas javų kombainų valdymas ir priežiūra. K. 2014.
9. Kučinskas J. Žemės ūkio mašinų paruošimas darbui. Šieno ir grūdų džiovinimas: atmintinė ūkininkui. K., 2001.

Programą parengė profesijos mokytojas V.Mataitis.

8.3. KELIŲ EISMO TAISYKLĖS IR SAUGUS EISMAS

Dalykui skiriamos 4 val.

Dalyko tikslai:

- įgyti žinių apie SZ kategorijos vairuotojų pareigas;
- įgyti žinių apie kelių ženklinių ir kelio ženklus, transporto priemonių eismo tvarką;

- įgyti žinių apie saugų važiavimą keliais ir specifinėmis sąlygomis SZ kategorijos mašinomis;
- įgyti žinių apie ypatingas eismo ir darbo sąlygas dirbant SZ kategorijos mašinomis.

Mokomojo dalyko turinys, valandų skaičius:

Eil. Nr.	Temos pavadinimas	Skiriama valandų		
		iš viso	teorijai	praktiniam mokymui
1.	Saugus važiavimas keliais, bendrieji reikalavimai dirbant. Leistini aukščiai, pločiai, leidimai	1	1	
1.1.	1 praktinis darbas. Bendrųjų reikalavimų ir saugaus važiavimo savaeigėmis mašinomis pratybos. Transporto priemonių techninių reikalavimų pratybos	1		1
2.	Saugus važiavimas ypatingomis sąlygomis. Kiti aktualūs SZ kategorijos transporto priemonių KET reikalavimai	1	1	
2.1.	2 praktinis darbas. Specifinių eismo sąlygų pratybos	1		1
Iš viso:		4	2	2

Užbaigus dalyką, laikoma įskaita.

Reikalingi ištekliai:

Teorijos kabinetas, kompiuteris, daugialypės terpės projektorius, kompiuterinė programa, testai.

Rekomenduojama literatūra:

1 Kelių eismo taisyklės, patvirtintos LRV 2002 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. 1950 „Dėl Kelių eismo taisyklių patvirtinimo.

2. Vairavimo pradmenys. J. Tiškevičius, V., 2001.

3. Eismo saugumo pagrindai. LŽUŪ, 1997.

4. Milius V. Vairuotojo vadovas. V., 2013.

Programą parengė profesijos mokytojas Virgilijus Meška.

8.4. DARBUOTOJŲ SAUGA IR SVEIKATA, APLINKOSAUGA

Dalykui skiriamos 2 val.

Dalyko tikslai:

- išnagrinėti teisės aktus apie darbuotojų saugą ir sveikatą;
- išmokyti vertinti darbo aplinkos profesinės rizikos veiksnius, prognozuoti, teikti ir vykdyti prevencines priemones jai mažinti;
 - įgyti SZ kategorijos savaeigių žemės ūkio paskirties mašinų vairuotojo (traktorininko), turinčio teisę dirbti su savaeigėmis žemės ūkio paskirties mašinomis, saugos ir sveikatos žinių ir patirties;
 - išmokyti taikyti darbuotojų saugos ir sveikatos, darbo higienos, priešgaisrinės saugos, elektroaugos, aplinkosaugos reikalavimus;
 - išmokyti tinkamai parinkti asmenines apsaugos priemones ir gebėti jomis naudotis;
 - įgyti žinių ir patirties teikiant pirmąją pagalbą nukentėjusiems nuo įvairių poveikių.

Mokomojo dalyko turinys, valandų skaičius:

Eil. Nr.	Temos pavadinimas	Skiriama valandų		
		iš viso	teorijai	praktiniam mokymui
1.	Nelaimingi atsitikimai darbe, ligos, tyrimas, apskaita. Asmeninės apsaugos priemonės. Saugos ir sveikatos apsaugos ženklai. Elektros įrenginių ir priešgaisrinės saugos pagrindai. Aplinkos apsaugos pagrindai. Saugos ir sveikatos taisyklės ir reikalavimai atliekant derliaus nuėmimo darbus	1	1	1
1.1.	<i>I praktinis darbas. Asmens apsaugos priemonės. Priešgaisrinė sauga. Pirmosios pagalbos teikimas nukentėjusiems nuo įvairių poveikių</i>	1		1
Iš viso		2	1	1

Užbaigus dalyką, laikoma įskaita.

Reikalingi ištekliai:

Kabinetai, laboratorijos, dirbtuvės: mokymo kabinetas.

Techninės mokymo priemonės ir įrenginiai:

- vaizdo demonstravimo įranga – daugialypės terpės projektorius;
- dalyko temų skaidrės, dalomoji medžiaga, žinių ir įgūdžių vertinimo testai, užduotys;
- darbuotojų saugos ir sveikatos ženklai;
- darbuotojų asmeninės apsaugos priemonės;
- pavyzdinės SZ kategorijos savaeigių žemės ūkio paskirties mašinų vairuotojo (traktorininko), turinčio teisę dirbti su savaeigėmis žemės ūkio paskirties mašinomis, instrukcijos saugos ir sveikatos klausimais;

- darbuotojų instruktavimo saugos ir sveikatos klausimais registravimo žurnalai;

- nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos dokumentai;

- pavyzdinis įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos būklės pasas.

Rekomenduojama literatūra:

1. Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymas.
2. Įmonės darbuotojų saugos ir sveikatos tarnybų nuostatai.
3. Bendrosios priešgaisrinės saugos taisyklės.
4. Darbuotojų aprūpinimo asmeninėmis apsaugos priemonėmis nuostatai.
5. Darbuotojų saugos ir sveikatos instrukcijų rengimo ir instruktavimo tvarka.
6. Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai.
7. Profesinių ligų tyrimo ir apskaitos nuostatai.
8. Saugos taisyklės eksploatuojant elektros įrenginius.
9. Darbo įrenginių naudojimo bendrieji nuostatai.
10. Profesinės rizikos vertinimo nuostatai.
11. Čyras P. ir kt. Profesinė sauga ir darbo higiena. Ergonomikos pagrindai. V., 2003.
12. Dikčius R. Darbo teisės aktualijos. V., 2014.
13. Gražulevičienė R., Sakalnikas R. Pirmoji pagalba įvykus nelaimingam atsitikimui. K., 1996.
14. Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija. Saugus darbas. Informaciniai laiškai.
15. Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija. Vieninga Europa – bendrieji saugos ir sveikatos darbe prevencijos principai statybų objektuose.

Interneto svetainės:

www.vdi.lt;

www.socmin.lt;

www.am.lt.

Dalyko programą parengė profesijos mokytoja E. Krušinskienė.

8.5. DARBO IR ADMINISTRACINĖS TEISĖS PRADMENYS

Dalykui skiriamos 2 val.

Dalyko tikslai:

- suteikti informacijos apie šiuo metu galiojančius Lietuvos Respublikos darbo ir administracinės teisės pažeidimų kodeksus;
- išaiškinti pagrindinius kodeksų straipsnius apie savaeigių mašinų vairuotojus;
- išaiškinti atsakomybės atvejus už darbo drausmės ir administracinės teisės pažeidimus, žalos atlyginimo atvejus
- supažindinti su darbo ir poilsio režimu, grafikais.

Mokomojo dalyko turinys, valandų skaičius:

Eil. Nr.	Temos pavadinimas	Skiriama akademinų valandų		
		iš viso	teoriniam mokymui	praktiniam mokymui
1.	Darbo sutarčių rūšys ir jų sudarymas. Pareiginiai nuostatai. Darbo ir poilsio laikas, darbo sąlygos. Socialinės garantijos. Darbo drausmė ir žalos atlyginimas. Administracinė atsakomybė už teisės pažeidimus	2	1	1
Iš viso		2	1	1

Reikalingi ištekliai:

1. Teorijos kabinetas, kompiuteris, daugialypės terpės projektorius, demonstracinė medžiaga, dalomoji medžiaga.
2. Lietuvos Respublikos darbo ir administracinės teisės pažeidimų kodeksai.

Rekomenduojama literatūra:

1. Traktorių ir savaeigių mašinų vairuotojų (traktorininkų) rengimo teisės vairuoti šias transporto priemones įgijimo taisyklės. Žemės ūkio ministerija, 2010.
2. Traktorių ir savaeigių mašinų vairuotojų (traktorininkų) pažymėjimų išdavimo ir keitimo taisyklės. Žemės ūkio ministerija, 2010.

Programą parengė R. Gaidžiūnas.

9. PRAKTINIS MOKYMAS

9.1. PRAKTINIS VAŽIAVIMAS

Dalykui skiriamos 8 val.

Dalyko tikslai:

- išmokyti vairuoti savaeiges žemės ūkio mašinas.
- mokytį įgyti darbo įgūdžių dirbant su savaeigėmis žemės ūkio mašinomis.
- išmokyti bendrauti ir bendradarbiauti su klientais.

Mokomojo dalyko turinys, valandų skaičius:

Eil. Nr.	Dalyko turinys	Skiriama valandų
1.	Susipažinimas su savaeigių žemės ūkio mašinų valdymo sistemomis, kontrolės ir matavimo prietaisais. Variklio paleidimas, pajudėjimas iš vietos ir stabdymas	1
2.	Savaeigių žemės ūkio mašinų judėjimas aikštelėje keičiant važiavimo kryptį ir greitį Savaeigių žemės ūkio mašinų darbinių agregatų įjungimas ir išjungimas	1
3.	Javų kombaino pjaunamosios prijungimas prie kombaino. Kūlimo aparato, pjaunamosios ir smulkintuvo suregulavimas darbui	2

4	Darbas javų kombainu lauke su šiaudų smulkintuvu ir be jo	1
5.	Kukurūzų kombaino (pašarų smulkintuvo) paruošimas darbui.	1
6.	Darbas su kukurūzų kombainu (pašarų smulkintuvu) keičiant pašarų masės pjaustymo stambumą	1
7.	Savaeigio cukrinių runkelių kombaino paruošimas darbui, reguliavimas ir valdymas	1
Iš viso		8

Programą parengė profesijos mokytojas V. Meška.

9.2. GAMYBINĖ PRAKTIKA IR MOKYMAS

Dalykui skiriama 12 val.

Dalyko tikslai:

- įgyti praktinio darbo įgūdžių dirbti savaiegemis žemės ūkio mašinomis;
- gebėti valdyti ir nustatyti savaiege ž. ū. mašiną, vertinti savo darbą;
- gebėti atlikti mašinų priežiūrą, paruošti jas laikyti, taisyti nesudėtingus gedimus;
- įgytas žinias taikyti praktiškai, dirbti kolektyve.

Mokomojo dalyko turinys valandų skaičius:

Eil. Nr.	Dalyko turinys	Skiriama valandų
1.	Susipažinimas su įmonės vidaus tvarkos taisyklėmis, remonto ir techninės priežiūros dirbtuvėmis, garažais, degaline, turima technika	1
2.	Susipažinimas su mašinų techninės priežiūros ir eksploatacinio remonto atlikimo tvarka įmonėje, mašinų paruošimu ilgam ir trumpam laikymui.	1
3.	Javų kombaino paruošimas darbui, nustatymas skirtingoms kultūroms kulti	2
4.	Važiavimas javų kombainu, agregatų paleidimas, kūlimas	2
5.	Kukurūzų, žolės smulkintuvo paruošimas darbui, nustatymas pjovimui ir smulkinimui	2
6.	Važiavimas, kukurūzų, (žolės) smulkintuvu, agregatų paleidimas, darbas su jais	2
7.	Runkelių kombaino paruošimas darbui, nustatymai	1
8.	Važiavimas runkelių kombainu, agregatų paleidimas, darbas su juo	1
Iš viso		12

Individualus mokymas vertinamas įskaita už kiekvieną atliktą darbą.

Nesant galimybės atlikti šiuos darbus pas darbdavį, mokymo įstaiga gali sudaryti sąlygas tai atlikti jos mokymo bazėje arba keliuose įmonėse.

Kursų dalyvis, atlikęs gamybinę praktiką, pateikia mokymo įstaigai darbdavio patvirtintą ir įvertintą trumpą ataskaitą apie atliktus darbus. Gamybinė praktika vertinama įskaita.

Programą parengė V. Čičelis.

10. BAIGIAMASIS MOKYMOSI PASIEKIMŲ VERTINIMAS

Baigus mokytiis pagal šią programą vykdomas asmens mokymosi pasiekimų vertinimas. Vertinimo užduotį sudaro teorinės dalies (žinių) vertinimo testas ir praktinės dalies (gebėjimų) vertinimo užduotis.

Mokymosi pasiekimų vertinimas vykdomas vadovaujantis Formaliojo profesinio mokymo tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. kovo 15 d. įsakymu Nr. V-482 (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gegužės 8 d. įsakymo Nr. V-479 redakcija).

Asmenims, baigusiems mokymo programą, ir teigiamai įvertinus asmens mokymosi pasiekimus išduodamas pažymėjimas Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka.

Asmenims, kurie nebaigė mokymo programos, išduodama mokymosi pasiekimų pažyma.
